

BIJLAGE 4

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Prins Bernhardlaan 3a, Enkhuizen, gemeente Enkhuizen
Adviesnummer	22246
Opsteller(s)	A.S. de Groot (KNA archeoloog) & D.M. Duijn (KNA archeoloog) & M.H. Bartels (senior KNA archeoloog)
Datum	14-12-2022

Advies	Archeologie-vriendelijk bouwplan. of Archeologische opgraving. (kosten initiatiefnemer)	
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig overleg te plegen met de initiatiefnemer om verdere stappen door te nemen. M.H. Bartels (senior archeoloog) 06-30468593	

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Enkhuizen (contactpersoon: dhr. P. Heilig) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot het bouwen van een nieuwe woning aan de Prins Bernhardlaan 3a in Enkhuizen, gemeente Enkhuizen (afb. 1).

Voorgaand advies

Op 21-02-2018 is reeds een eerste archeologische quickscan opgesteld voor de locatie van het plangebied.¹ Toen bestond al de wens om een tweede woning op het perceel bij te bouwen. De locatie, omvang en diepte van de bodemroerende ingrepen waren toen nog niet bekend. Daarom is een preadvies voor het gehele perceel geformuleerd. Verzocht is om nadere gegevens aan te leveren bij concretere bouwplannen. Onderhavige quickscan betreft een update van het advies uit 2018.

Huidige plannen

Bij de gemeente Enkhuizen is inmiddels een verzoek ingediend voor de bouw van een woning aan de Prins Bernhardlaan 3a. Hieruit blijkt dat de nieuwbouw een grondvlak krijgt van ca. 84 m² en op de zuidelijke helft van het perceel komt te staan. Het voorlopig ontwerp laat in ieder geval een betonvloer en randfundering op betonbalken zien. Nadere gegevens over de fundering volgen na tekening en berekening van de constructeur.

Ter plaatse van de geplande nieuwbouw bevindt zich momenteel een vrij dichtbegroeide tuin.

¹ De Gast, Duijn & Bartels 2018.

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel

Afbeelding 1. De ligging van het plangebied (rode stippellijn) op een luchtfoto (bron: PDOK).

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

De gemeenteraad van Enkhuizen heeft op 2 april 2013 de 'Archeologische Beleidsnota gemeente Enkhuizen 2013' vastgesteld² en tegelijkertijd de Erfgoedverordening Enkhuizen 2010 daarop aangepast. Een belangrijk onderdeel van deze nota is de Beleidskaart Archeologie. Op deze kaart is aangegeven waar de bekende archeologische vindplaatsen zich bevinden en welke archeologische verwachtingszones er zijn in de categorieën (zeer) hoog, middel en lage verwachting. De verwachting is gecombineerd met een beleidsadvies per archeologische verwachtingszone.

Het plangebied ligt binnen de historische kern van Enkhuizen, een terrein van hoge archeologische waarde. Voor het hele centrum geldt dat archeologisch onderzoek verplicht is bij plangebieden groter dan 30 m² en dieper dan 35 cm (afb. 2). De geplande nieuwbouw overschrijdt deze vrijstellingsgrens.

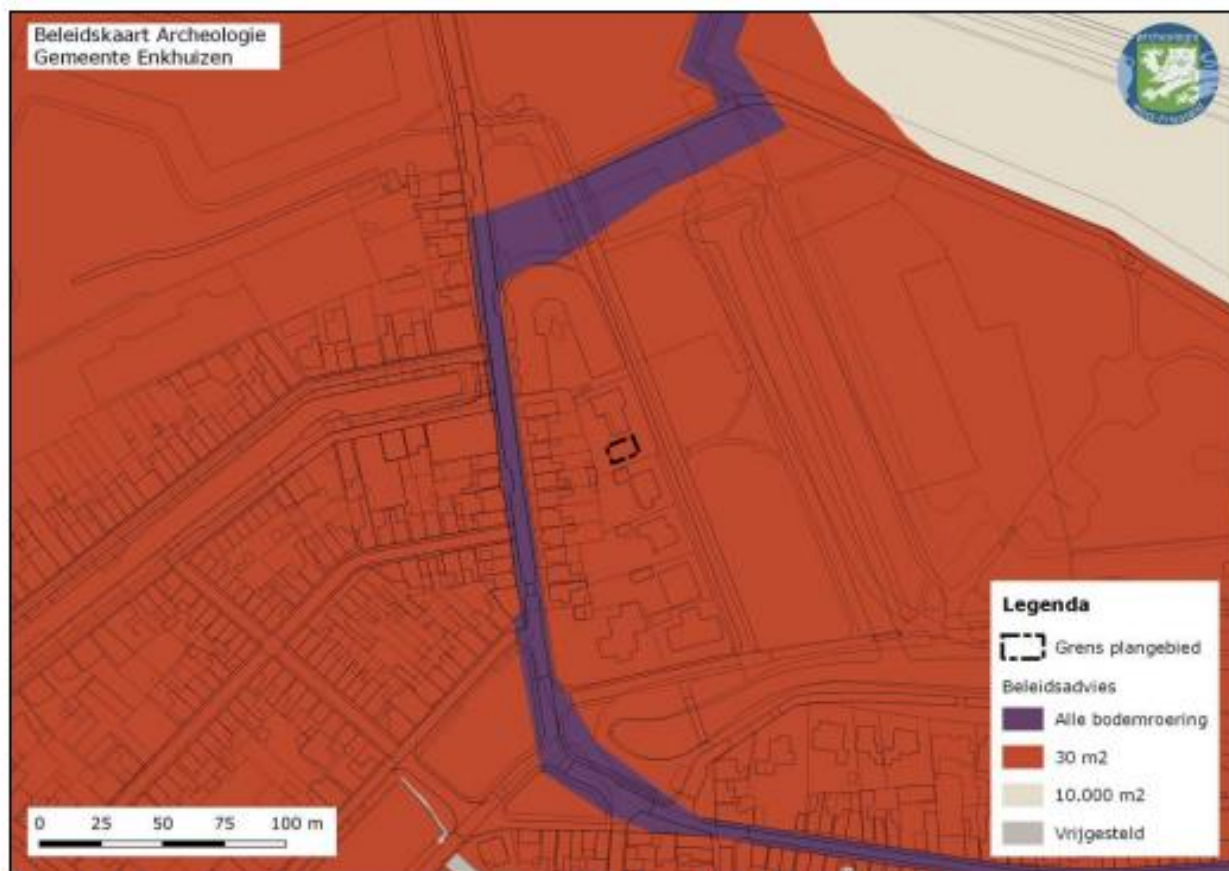
3. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied ligt binnen de historische stadskern van Enkhuizen. Deze kern is beschermd stadsgezicht en bezit een hoge archeologische waarde, zoals aangeduid op de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland (CHW code WFR317A).

Het plangebied ligt buiten de middeleeuwse stadskern van Enkhuizen. Op de oudste stadsplattegrond, gemaakt door Jacob van Deventer rond 1560, is dit nog altijd het geval (afb. 3). Het plangebied lag toen oostelijk van de Westfriese Omringdijk. Deze dijk vormde de noordelijke toegangsweg naar Enkhuizen en kwam uit bij de Noorderpoort op het huidige Sijbrandsplein. Buitendijks staat één gebouw ingetekend.

² Molenaar & Van Berkel 2013.

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel

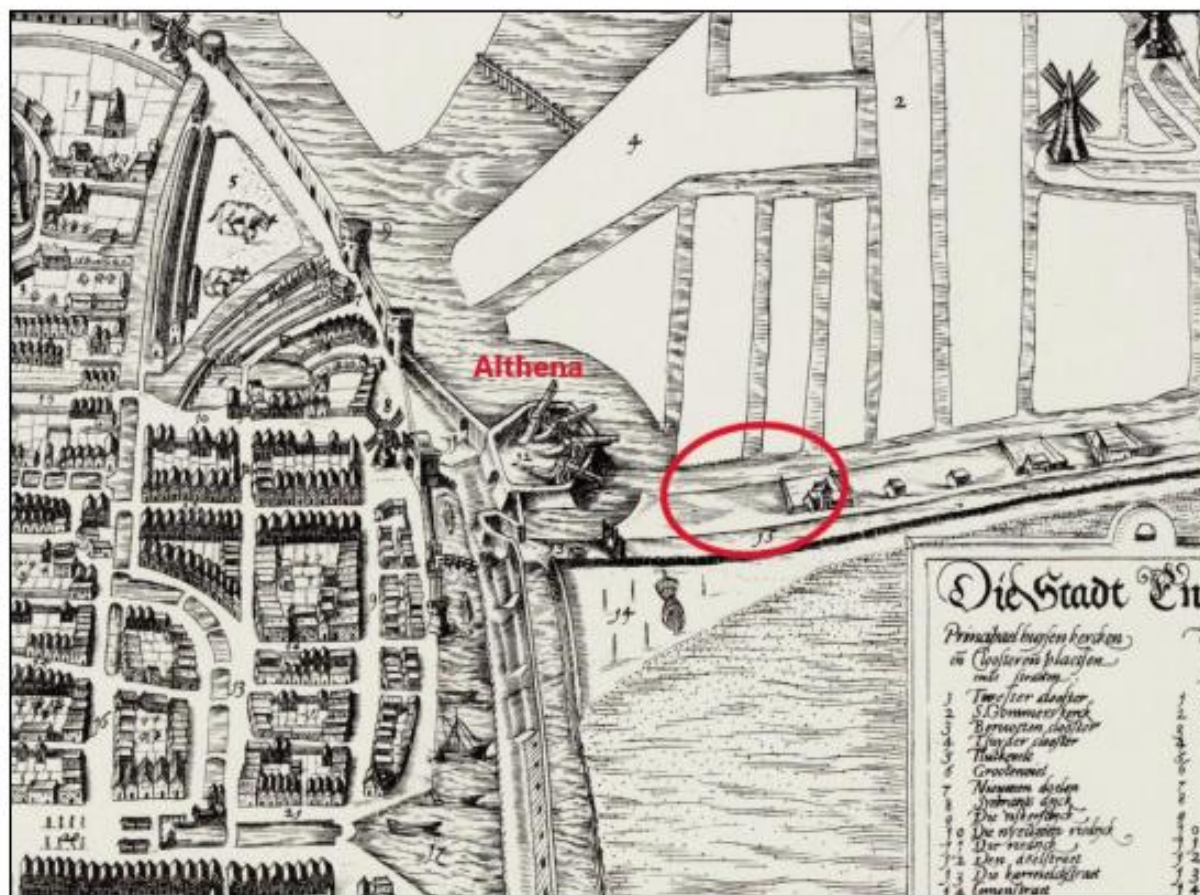
Afbeelding 2. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de beleidskaart archeologie van de gemeente Enkhuizen.

Afbeelding 3. De globale locatie van het plangebied (rode cirkel) op een uitsnede van de kaart van Jacob van Deventer uit omstreeks 1560.

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel

In 1572 begon de Opstand en moest de stad beter worden verdedigd. Aan de noordkant van de stad is toen een aarden bolwerk opgeworpen, genaamd Althena. Het bolwerk is zichtbaar op de kaart van Wagenaar uit 1577 (afb. 4). Ten oosten van het bolwerk is een nieuwe stadspoort gemaakt, deze kreeg de naam Visserspoort. Deze poort is ook afgebeeld op bovengenoemde kaart uit 1577. Het bolwerk is gebouwd op de plek waar de Omringdijk aanvankelijk de stad binnenkwam. De toegangsweg ten noorden van de stad moest daarom worden omgelegd zodat deze aansloot op de nieuwe poort. Daartoe werd een stuk van de oude dijk afgegraven en werd meer naar het oosten een nieuwe dijk opgeworpen. Op de plek van deze nieuwe dijk ligt nu de Prins Bernhardlaan. Het plangebied lag voortaan ten westen van de dijk. Langs de dijk waren blijkens de kaarten in de 16de eeuw enkele losse bebouwde percelen aanwezig.

Afbeelding 4. De globale locatie van het plangebied (rode cirkel) op een uitsnede van de kaart van Wagenaar uit 1577.

De hiervoor beschreven situatie heeft maar kort bestaan. In de periode rond 1600 is Enkhuizen aan de west- en noordzijde vergroot. Hierbij zijn de oude stadspoorten en -muren gesloopt. De inrichting van het nieuwe stadsdeel is te zien op stadsplattegronden uit de 17de eeuw. Aan weerszijden van de huidige Prins Bernhardlaan, in de 17de eeuw de Botstraat geheten, zijn huizen getekend (afb. 5). Het plangebied viel destijds samen met een bebouwd perceel of een hier aanwezige weg met oost-west oriëntatie.

De eerstvolgende nauwkeurige kaart is de oudste kadastrale kaart uit 1823 (afb. 6). Op deze kadastrale minuutkaart is het plangebied onbebouwd. Ten oosten van het plangebied staat een smal gebouw langs de weg. In de Aanwijzende Tafel van 1832 wordt het gebouw aangeduid als tuinhuis. Het bijbehorende perceel, waarmee het plangebied samenvalt, werd gebruikt als moestuin. De eigenaresse in 1832 was de weduwe van J.A. Kettman, logementhoudster van beroep.

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel

Afbeelding 5. De globale locatie van het plangebied (rode cirkel) op een uitsnede van de kaart uit de Kroniek van Brandt uit 1666.

Afbeelding 6. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de kadastrale minuutkaart uit 1823 (bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

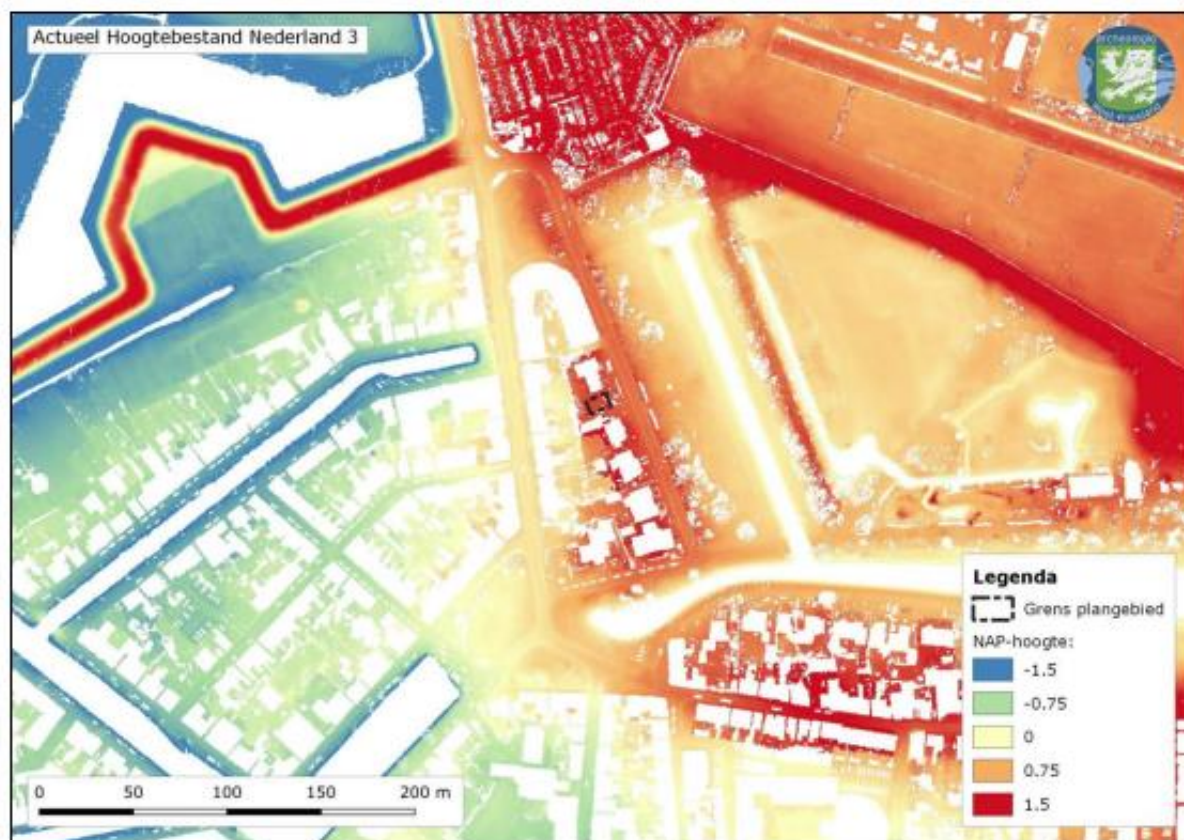
Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel

4. Archeologische en geologische bronnen

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) is de dijk op de plek van de Prins Bernhardlaan nog duidelijk herkenbaar (afb. 7). Het plangebied ligt op een verhoogd perceel aan de dijk.

In de directe omgeving van het plangebied zijn nog maar weinig archeologische onderzoeken uitgevoerd. In 2014 zijn rioolwerkzaamheden in de Kruislaan archeologisch begeleid (Archisnummer 2441261100).³ Op deze plek bleek geen natuurlijke veenlaag aanwezig te zijn. Op de natuurlijke klei lag een ophogingspakket van 60 cm dik. Dit pakket is in de periode rond 1600 opgebracht. Langs de Prins Bernhardlaan is dit ophogingspakket waarschijnlijk niet aanwezig. Doordat het maaiveld hier al hoog lag door de aanwezigheid van de dijk, was het vermoedelijk niet nodig om nog verder op te hogen.

Uit de nabije omgeving van het plangebied zijn verder verschillende losse vondstmeldingen bekend. Zo zijn bij de aanleg van een parkeervak op de hoek Noordergracht-Noorderweg verschillende metaalvondsten en aardewerkfragmenten aangetroffen uit de 17de-19de eeuw (Archisnummer 4885916100). In het noordelijk deel van het Julianaplantsoen is een stuk van een ovenwand of gietmal gevonden met een deels verglaasd oppervlak (AWF-vondstmelding 1760). Bij de Vest, ca. 150 m ten noordwesten van het plangebied, zijn een scherf van een Italiaans bord met wapenschild, een wandtegels en een scherf chinees porselein gevonden (AWF-vondstmelding 1775). Hier vlakbij is langs de Noorderweg een bakstenen waterput (waarschijnlijk uit de 19de eeuw) aangetroffen (AWF-vondstmelding 1729).

Afbeelding 7. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op het Actueel Hoogtebestand Nederland 3 (bron: www.ahn.nl).

³ Duijn 2016.

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel

5. Conclusie

Het staat in de planning om een nieuwe woning van ca. 84 m² te bouwen aan de Prins Bernhardlaan 3a in Enkhuizen. Voor de binnenstad van Enkhuizen geldt dat archeologisch onderzoek verplicht is bij plangebieden groter dan 30 m² en dieper dan 35 cm. Definitieve funderingsplannen zijn nog niet bekend.

Het plangebied heeft een hoge archeologische waarde voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd. Het plangebied lag aanvankelijk ten oosten van de Westfriese Omringdijk. Door een verplaatsing van een deel van deze dijk lag het plangebied vanaf omstreeks 1572 ten westen van de dijk. Na de stadsuitbreiding van rond 1600 zijn langs de dijk, inmiddels omgevormd tot straat, huizen gebouwd. Ook ter hoogte van het plangebied stonden huizen. Mogelijk was hier een weg aanwezig. De 17de-eeuwse huizen zijn in de 18de of het begin van de 19de eeuw weer afgebroken.

6. Advies

Vanuit het gemeentelijk beleid wordt geadviseerd om archeologie-vriendelijk te bouwen, dat wil zeggen de bodem niet te verstoren. Een **archeologie-vriendelijk bouwplan** kan worden getoetst door Archeologie West-Friesland en dient te worden goedgekeurd door de gemeente.

Een niet archeologie-vriendelijk bouwplan houdt in dat de huidige situatie van de bodem zal worden verstoord tijdens het bouwproces. Onder bodemverstoring wordt verstaan:

- het verwijderen van muurwerk uit de bodem
- vorstranden dieper dan 30 cm
- het aanbrengen van funderingspalen, damwanden, grondverbeteringen, groutankers etc.
- bodemsaneringen, tijdelijke uitplaatsing van vervuilde grond
- kelders, ondergrondse reservoirs, overmatige boringen voor diverse onderzoeken en bijvoorbeeld wkk installaties
- kruipruimtes
- vijvers/watercompensaties
- sloten en andere ingravingen
- kabels en leiding-tracés vanaf maaiveld

Ligt het in de planning om één of meerdere van bovenstaande bodemverstorende werkzaamheden tijdens het project uit te voeren, dan wordt het bouwproject als niet archeologie-vriendelijk geclassificeerd en dient nader archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.

Indien de geplande ingrepen benodigd voor de nieuwbouw een oppervlakte groter dan 30 m² bestrijken en niet archeologie-vriendelijk worden uitgevoerd, is op basis van de geplande nieuwbouw en de hoge archeologische waarde een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een **vlakdekkende archeologische opgraving** (conform protocol BRL SIKB 4004) voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden. Als leidraad voor de opgraving dient een Programma van Eisen (BRL SIKB 4001) te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd.

Archeologie West-Friesland kan een dergelijk onderzoek uitvoeren, maar het kan ook door een gecertificeerd archeologisch bedrijf worden uitgevoerd. De kosten van een dergelijk onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.

Na het opgraven van de archeologische waarden kan de voorgenomen ingreep worden vrijgegeven met betrekking tot het aspect archeologie.

Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig **overleg** te plegen met de projectontwikkelaar en/of koper om afspraken over het vervolgtraject te maken (M.H. Bartels, 06-30468593).

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel

Mogelijke bodemsanering heeft grote gevolgen voor de ontgravingsstrategie tijdens het archeologisch onderzoek. Het archeologisch onderzoek ontgraft tot aan de onderkant van de bewoningslaag. Het heeft onze aanbeveling om voor het starten van het vooronderzoek naar de bodemkwaliteit (zie CROW 400 hoofdstuk 2 onderzoeksfase 2.1) contact op te nemen met een archeoloog om de onderkant van de bewoningslaag en dus de diepte van de boringen te bepalen. Als mede een strategie voor sanering te bepalen tbv het opstellen van een V&G plan (zie CROW 400 hoofdstuk 3 ontwerpfasen 3.2).

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Duijn, D.M., 2016. Dwars door Enkhuizen. Archeologisch onderzoek tijdens rioolwerkzaamheden in de Davidstraat, Romeinstraat en Kruislaan in Enkhuizen. *West-Friese Archeologische Rapporten* 90. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Gast, A., de & D.M. Duijn & M.H. Bartels, 2018. *Archeologische Quickscan Prins Bernhardlaan 4, Enkhuizen, gemeente Enkhuizen (adviesnummer 18040)*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Molenaar, S. & R. van Berkel, 2013. Archeologische Beleidsnota Gemeente Enkhuizen. RAAP-rapport 1591. Archeologisch Adviesbureau RAAP, Weesp.

Westfries Archief

8. Geldigheid

Indien de (bodemroerende) plannen voor dit project worden gewijzigd na advisering, dan dienen de nieuwe plannen te worden voorgelegd aan Archeologie West-Friesland, zodat deze opnieuw kunnen worden beoordeeld. Het voorgaande advies vervalt daarmee.

Deze archeologische quickscan heeft een geldigheid van **2 jaar**. Na verloop van deze periode wordt het advies ongeldig en dient bij ontwikkelingen een nieuw archeologisch advies te worden aangevraagd. Dit geldt ook voor ongewijzigde bouwplannen.

Bovenstaand archeologisch advies is daarmee geldig tot:

14-12-2024